Lek en Huibert Kroniek

8e jaargang nr. 3, augustus 2006

Periodiek van de Vereniging Historisch Lexmond en Hei- en Boeicop

VERENIGING HISTORISCH LEXMOND EN HEI- EN BOEICOP

opgericht 14 oktober 1998

Beschermheer	Dr. M. Bijleveld van Lexmond
Bestuur	W. van Zijderveld, voorzitter L.P. Kleppe, secretaris A. de Wit, penningmeester J. den Besten-Spek W. van Honk S. de Ridder J.A. Schaafsma
Secretariaat	L.P. Kleppe Nieuwe Rijksweg 64 4128 BN Lexmond e-mail: l.p.kleppe@planet.nl
Ledenadministratie	A. de Wit Kortenhoevenseweg 32 4128 CR Lexmond tel. 0347-341502
Redactie Lek en Huibert Kroniek	H. de Rooij S. de Ridder e-mail: ridders@wanadoo.nl

---

CONTRIBUTIE 2006
Rekeningnummer:
3360.32.587

Leden	€ 13,00
Steunleden	€ 6,00
Buitenleden	€ 19,00

ACTIVITEITENAGENDA:

Vr./za. 25/26 aug.	Molen expositie in Eigen Gebouw, Lexmond.
Za. 26 aug.	Stand op jaarmarkt Lexmond.
Za. 9 sept.	Molenexpositie in Eigen Gebouw.
Za. 7 okt.	Excursie Nieuwe Hollandse Waterlinie

8e jaargang nr. 3, augustus 2006

DE RESTEN VAN KILLESTEIN BIJNA VERDWENEN

W. van Zijderveld

Killestein is voor de Lexmonders een bekende naam. Allereerst door de tot appartementen verbouwde boerderij aan de Kortenhoevenseweg, maar ook door de buitendijks gelegen resten van het, volgens de Archeologische Monumentenkaart, dertiende eeuwse kasteel. Het huis had een voorhof en grachten. Daarvan is alleen nog de verkaveling te zien. Hier zitten ook nog resten in de grond. Deze resten zijn iets om zuinig op te zijn. Vandaar dat het gebied waar Killestein heeft gestaan, indertijd de officiële status van een terrein met hoge archeologische waarde heeft gekregen.
Het terrein werd altijd gebruikt als grasland, dus met die resten kon niet veel mis gaan. Om toch meer grip te hebben op de bestemming van het terrein en om te voorkomen dat er onverhoeds iets mee zou gebeuren, waardoor de resten onherstelbaar beschadigd zouden worden, heeft onze vereniging in het voorjaar aan B&W voorgesteld om het deel van het terrein waarop zich die resten bevinden, te laten aankopen door de gemeente. Deze actie werd vooral ingegeven om schade door de werkzaamheden van de dijkverzwaring te voorkomen. Eigendommen van de gemeente zal het Waterschap niet zo snel verruïneren als eigendommen van een particulier of instantie. De gemeente wees ons verzoek echter af. Dat onze vrees niet ongegrond was, bleek op woensdag 10 mei. De eigenaar van de grond had het gehele terrein verhuurd aan iemand die daar maïs op wilde verbouwen. Met groot materieel (buldozers, kraan, diepploeger) werd het terrein geëgaliseerd en diepgeploegd. Toen ons dit door iemand werd medegedeeld, hebben wij meteen de ‘ploeger’ gewaarschuwd waar hij mee bezig was en is het werk stop gelegd. Gelukkig was op het meest waardevolle stuk nog niet begonnen met diepploegen. De provinciale archeoloog is nog komen kijken en er zijn door enkele leden, onder leiding van de in archeologische kringen bekende T. Koorevaar, scherven verzameld. U wordt op de hoogte gehouden van de verdere ontwikkelingen.

= = = = = = = = = = = = = = = = =

ORDONNANTIE

H. de With

De Schout van Lexmond, Achthoven en Lakerveld notificeerd, dat bij hem is ontvangen, eene misfive van Zijne Excellentie den Heere Gouverneur der Provincie Zuid-Holland, in dato 28 April 1818, N°. $\frac{225}{200}$. met uitnoodiging om ter vereenvoudiging van het werk en ter bevordering van eenen geregelden gang van zaken, zoo veel mogelijk te zorgen, dat de Plaatfelijke administratien van Gods- of Armenhuizen, Kerkbeſturen en andere inrigtingen, zich voortaan alleen, *door tusſchenkomst van gem. Schout*, aan Hun Ed. Groot Achtb. de Heeren Gedeputeerde Staten, of aan welgemelde Zijne Excellentie den Heere Gouverneur addresſeren, en dat, voor zoo verre zij, of wel eenige particuliere perſonen volſtrekt verpligt zijn, zich regtſtreeks tot Hun Ed. Groot Achtbaren, of tot Zijne Excellentie te wenden, zulks alsdan op eene behoorlijke wijze geſchiede.

En het is dien ten gevolge, dat welgemelde Schout bij deze aan voorn. Inrigtingen en andere particuliere perſonen van het geene voorſchreve is kennis gevende, bovendien aan dezelve bekend maakt, dat in het geval, wanneer de tusſchenkomst van den Schout, het zij alleen of met en benevens den Gemeenteraad mogt worden noodig geoordeeld, die tusſchenkomst of intercesſie, *in geſchrifte* met opgave der gronden van de verzoeken zal behooren te worden ingeroepen; zullende geene *mondelinge* voordragten, dan alleen in bijzondere en zeer geringe gevallen, worden aangenomen.

Lexmond, den 2 Mei 1818.

De Schout voornoemd.

(get.) M E C I M A.

= = = = = = = = = = = = = = = =

8e jaargang nr. 3, augustus 2006

HEI- EN BOEICOP IN DE TWEEDE WERELDOORLOG

W. van Zijderveld

HET EERSTE DEEL VAN HET VIJFDE OORLOGSJAAR

Periode juli 1944 – december 1944

De luchtbeschermingsdienst

In Hei- en Boeicop leidde de luchtbeschermingsdienst een slapend bestaan. Daar wilde de gewestelijk inspecteur van de Luchtbeschermingsdienst Zuid-Holland en Zeeland een einde aan maken en hij organiseerde op 27 juni 1944 een bijeenkomst in de grote schuur van Jac. de With. Alle daarvoor in aanmerking komende mannen zullen wel verplicht zijn geweest om deze bijeenkomst bij te wonen. De goede man hield een rede, waarin hij stelde dat er in Hei- en Boeicop zo spoedig mogelijk *tot een georganiseerde regeling ter bestrijding van het luchtgevaar moet worden overgegaan.*

Enkele weken later was de organisatie rond.

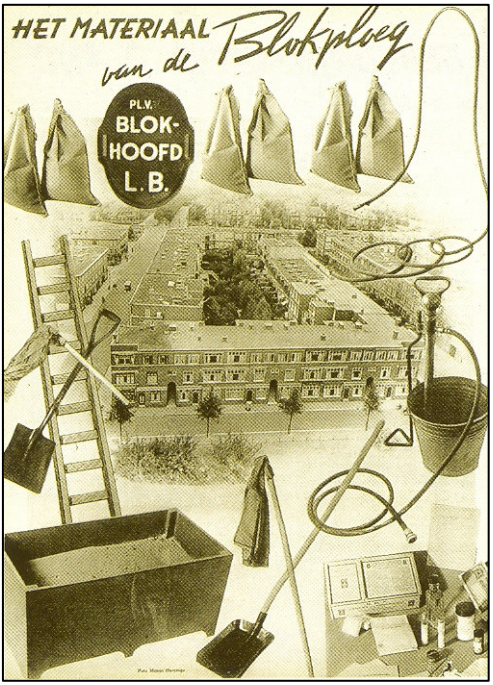

Op de afbeelding zien we zakjes en een bak met zand, twee verschillende soorten scheppen, twee doeken aan een stok om vuur uit te slaan, een emmer met een handwaterpomp met kleine spuitslang, een ladder, een verzameling kleine spullen en een armband van een plaatsvervangend blokhoofd Luchtbescherming.

De gemeente was opgedeeld in enkele blokken, met aan het hoofd een blokhoofd, die bij bominslagen of branden leiding moest geven aan de leden in dat blok. Zowel de blokhoofden als de leden waren door de autoriteiten aangewezen. Van vrijwilligheid was geen sprake. Er werd ook gezorgd dat zand werd gedistribueerd, dat gebruikt moest worden bij het blussen van fosforbranden[1].

Lid distributiedienst te water

Uiteraard bestond de distributiedienst nog altijd en het personeelsbestand was alleen nog maar groter geworden. Behalve voor werken, was voor het personeel ook nog tijd voor ontspanning. *Verlokt door het warme zomerweer* [medio augustus 1944] *konden ook de leden van den uitreikploeg van het distributiekantoor alhier de verleiding niet weerstaan een heerlijk verfrisschend bad te gaan nemen in het Merwedekanaal. Dus toog men er gezamenlijk op uit en weldra zwommen de dames en heeren naar hartelust. Doch aan alles komt een eind en de tijd was kort, zoodat men weldra weer den terugtocht moest aanvaarden. Mej. N.J.v.H. van Leerdam moest eerst nog even haar handen wasschen, maar nauwelijks had zij den waterkant bereikt, of met een plons lag zij geheel gekleed te water. Onder groote hilariteit van de overigen verscheen zij aan de oppervlakte en als een natte kat stond zij weldra slechts met één schoen op de wal. Direct werden door enkele galante ridders duikpogingen aangewend om de onmisbare schoen boven water te krijgen, wat wonderwel gelukte, terwijl anderen eropuit trokken om haar van droge kleeren te voorzien, wat eveneens een gunstig resultaat opleverde, waarna men gezamenlijk weer den terugtocht aanvaardde om bonkaarten uit te gaan reiken[2].*

Kinderen, volwassenen, a.s. moeders enz. hadden verschillende soorten bonkaarten (K1, K2 enz.). Alleen op kaart K4 kreeg men iets meer, maar op de bonnen van de andere kaarten waren de hoeveelheden gelijk. Begin oktober 1944 werden de hoeveelheden waarmee men veertien dagen moest zien rond te komen: 400 gram brood, 110 gram kaas, 250 gram vlees, 1¾ liter taptemelk en 1½ kilo aardappelen. Per dag dus een veertiende deel van deze hoeveelheden!

Slecht hooi-jaar door muizenplaag

Midden juni kon men weer het vanouds bekende geratel van de grasmaaimachines over de uitgestrekte polders horen. De hooioogst was begonnen, maar men verwachtte er niet veel van, omdat er veel muizen op het land waren. Dat was juist ingeschat, want toen een paar weken later het gras was afgemaaid, kreeg men een overzicht van de grote hoeveelheid muizen die zich op de polders bevonden en de grote schade die zij aan het grasgewas hadden toegebracht. Onder drie hooihopen, die een paar dagen eerder waren gemaakt, vond men bij het weghalen niet minder dan zeventig muizen! De opbrengst was dat jaar veel minder dan andere jaren. Dat was niet alleen in Hei- en Boeicop het geval, ook bijvoorbeeld in Lexmond. Op sommige plaatsen had men in Lexmond slechts de helft van de normale opbrengst. De slechte oogst werd voor een deel veroorzaakt door het koude voorjaar, maar voor het grootste deel waren de muizen daar toch verantwoordelijk voor. De veehouders vreesden het ergste voor de naweiden. Wanneer die ook aan de knagende muizen ten prooi vielen, zou de schade enorm zijn.
Begin september werden lepit-korrels aangevoerd en uitgestrooid, waarmee men de muizenplaag hoopte te overwinnen. Bij het rooien van de aardappels bleken ook die flinke vraatschade te hebben. Al met al was het een slecht oogstjaar[3].
In september 1944 brak bij twee veehouders weer mond- en klauwzeer uit, maar het waren gelukkig geen ernstige gevallen. De omvang was wel groot, want eind september waren al veel veestapels besmet. Het verdere verloop is niet bekend.
Midden september was er een hevige storm, waardoor ongeveer 75% van het fruit van de bomen viel. Dat was een enorme schadepost[4]. Het was geen goed seizoen voor de boeren.

Doortrekkende Duitsers in Hei- en Boeicop

Duitsers waren tot dan toe niet of nauwelijks in Hei- en Boeicop gelegerd geweest. Dat veranderde in september 1944.
Eind augustus 1944 rukten de geallieerde troepen snel naar het noorden op. Parijs werd op 23 augustus bevrijd en Brussel op 2 september, terwijl de dag erna Antwerpen al werd bereikt. Uit Nederland begonnen de Duitsers weg te trekken. Op dinsdag 5 september 1944, dat de geschiedenis zou ingaan als Dolle Dinsdag,

brak paniek uit onder de Duitsgezinde Nederlanders en de Duitsers zelf. In de maanden daarna trokken er veel Duitsers van noord naar zuid of soms in omgekeerde richting. Ook Hei- en Boeicop kreeg haar deel daarvan.
Op hun tocht, in de herfst van 1944, deden enkele Duitse eenheden, waaronder de Feldpost, ook Hei- en Boeicop aan. De boeren moesten aan deze doortrekkende Duitsers onderdak verlenen of ze sliepen in tentjes, zoals de militairen van de Feldpost. Ze bleven maar enkele dagen.
Bij F. de Jong, op Hei- en Boeicopseweg 151, wilden de Duitsers op een keer paarden stallen. Mevrouw Lint, die bij De Jong was ondergedoken en goed Duits kende, vertelde hen dat de paarden aan de droes leden. Dat was niet waar, maar voor droes (een besmettelijke ontsteking van het neusslijmvlies) waren de Duitsers bang. Ze waren dan ook snel vertrokken.
De Duitsers die in de herfst van 1944 regelmatig door Hei- en Boeicop trokken, deden dit 's nachts om niet gezien en beschoten te worden door de geallieerde vliegtuigen, die intussen het luchtruim boven west Nederland beheersten. Vaak meden ze ook de grotere doorgaande wegen. Hun voorraden waren klein of ontbraken geheel en daarom probeerden ze op een andere manier aan eten te komen.
Bij hun doortocht gingen ze dan wel eens bij een boerderij achterom kippen stelen. Bij F. de Jong zijn ze 's nachts ook eens achterom geweest om kippen te stelen. Alles was dicht, behalve een klein schuurtje waarin twee kalveren stonden. Achterin het schuurtje was boven in de hoek het kippenhok, waar de buiten lopende kippen via een kippentrap en luikje aan de buitenkant in konden komen. Daar waren de Duitsers niet geweest, zodat ze de kippen niet hebben ontdekt. Bij hun vertrek lieten de teleurgestelde Duitsers de schuurdeur open, waardoor de kalveren eruit konden en dat ook deden. Gelukkig vond men ze de volgende morgen op het eigen land terug.
Bij Willem de Jong, op Hei- en Boeicopseweg 159, zijn in die periode Duitsers korte tijd ingekwartierd geweest. Ze verbleven op de hooizolder, maar waren zo brutaal, dat ze overdag in de grote keuken kwamen zitten, waar het fornuis brandde, of in de kamer, waar een mooi klein kacheltje de ruimte verwarmde. Ze zijn maar kort gebleven, maar hebben in de tussentijd een varken geslacht in

de oude schuur, die achter het huis stond. Het varken hadden ze ergens anders vandaan gehaald.
Op een dag kwamen Duitsers die boter wilden hebben, bij D.J. Brouwer op het erf. Uitgerekend die dag had hij illegaal een koe van een kennis geslacht, die dat zelf niet aandurfde. De geslachte koe was opgehangen in de schuur en de Duitsers stonden bij de deur waarachter de koe hing. Gelukkig wilden ze niet naar binnen en Brouwer was wel zo wijs om de deur niet te openen. Toen de Duitsers weg waren, deed hij het vlees meteen in kuipjes en vaten en bracht het de volgende dag met zijn paard en wagen naar de eigenaar van de koe.

Ook Duitsers uit de omgeving gaven last
In het laatste oorlogsjaar kwamen Duitse militairen, die gelegerd waren in omliggende plaatsen, regelmatig bij de boeren om aardappelen, kaas, boter enz. te vorderen. Sommigen gaven dit dan maar mee, maar niet alle boeren waren even gemakkelijk.
In de laatste oorlogswinter kwamen vier Duitsers, die waarschijnlijk uit Lexmond kwamen, het erf van F. Kool op om eierkolen te vorderen, die in de schuur lagen opgeslagen. Dries Kool ging voor de deur staan en liet de met geweren bewapende Duitsers niet binnen. Dries Kool riep toen aan zijn broer Toon, die daar in de buurt was: Ga eens even naar de Ortskommandant in Schoonrewoerd! Dat hielp. De Duitsers dropen meteen af, luid scheldend. Dat was nog hoorbaar toen ze twee huizen verder waren.

Paarden werden gevorderd
De Duitsers hebben een enkele maal bij sommige boeren één of meerdere paarden gevorderd, maar in november 1944 werd het grootschaliger aangepakt. De burgemeester kreeg bericht dat hij moest zorgen dat alle paarden in de gemeente op een zondagmiddag, waarschijnlijk 8 november 1944, met hun eigenaren bij de kerk moesten komen. Wethouder Jan de Heer ging dat bij alle paardeneigenaren vertellen. Uit de aangevoerde paarden zochten de Duitsers die zondagmiddag de beste uit en vorderden die.
In december 1944 is mogelijk nog een tweede, minder grootschalig opgezette vordering van paarden geweest.

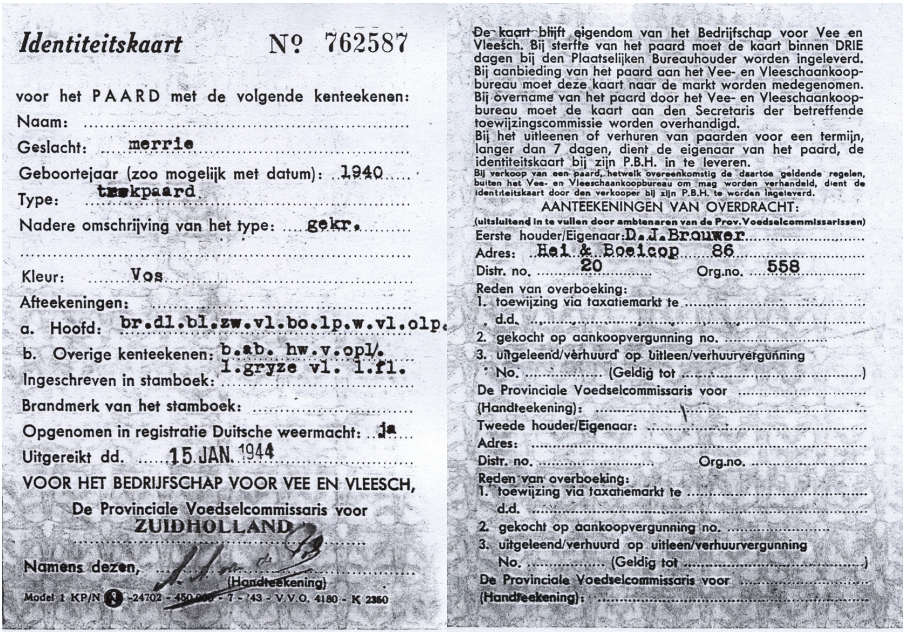

Identiteitskaart Nº 762587

voor het PAARD met de volgende kenteekenen:

Naam: .....

Geslacht: merrie

Geboortejaar (zoo mogelijk met datum): 1940

Type: trekpaard

Nadere omschrijving van het type: gekr.

Kleur: Vos

Afteekeningen:

a. Hoofd: br.dl.bl.zw.vl.bo.lp.w.vl.olp.

b. Overige kenteekenen: b.ab. hw.v.opl. l.gryze vl. l.fl.

Ingeschreven in stamboek: .....

Brandmerk van het stamboek: .....

Opgenomen in registratie Duitsche weermacht: ja

Uitgereikt dd. 15 JAN. 1944

VOOR HET BEDRIJFSCHAP VOOR VEE EN VLEESCH,

De Provinciale Voedselcommissaris voor

ZUIDHOLLAND

Namens dezen, ...

(Handteekening)

Model 1 KP/N 8 -24702 - 450.000 - 7 - 43 - V.V.O. 4180 - K 2360

De kaart blijft eigendom van het Bedrijfschap voor Vee en Vleesch. Bij sterfte van het paard moet de kaart binnen DRIE dagen bij den Plaatselijken Bureauhouder worden ingeleverd. Bij aanbieding van het paard aan het Vee- en Vleeschaankoopbureau moet deze kaart naar de markt worden medegenomen. Bij overname van het paard door het Vee- en Vleeschaankoopbureau moet de kaart aan den Secretaris der betreffende toewijzingscommissie worden overhandigd.

Bij het uitleenen of verhuren van paarden voor een termijn, langer dan 7 dagen, dient de eigenaar van het paard, de identiteitskaart bij zijn P.B.H. in te leveren.

Bij verkoop van een paard, hetwelk overeenkomstig de daartoe geldende regelen, buiten het Vee- en Vleeschaankoopbureau om mag worden verhandeld, dient de identiteitskaart door den verkooper bij zijn P.B.H. te worden ingeleverd.

AANTEEKENINGEN VAN OVERDRACHT:

(uitsluitend in te vullen door ambtenaren van de Prov. Voedselcommissarissen)

Eerste houder/Eigenaar: D.J.Brouwer

Adres: Hal & Boelcop 86

Distr. no. 20 Org.no. 558

Reden van overboeking:

1. toewijzing via taxatiemarkt te .....
   d.d. .....
2. gekocht op aankoopvergunning no. .....
3. uitgeleend/verhuurd op uitleen/verhuurvergunning
   No. ..... (Geldig tot .....)

De Provinciale Voedselcommissaris voor .....

(Handteekening): .....

Tweede houder/Eigenaar: .....

Adres: .....

Distr. no. ..... Org.no. .....

Reden van overboeking:

1. toewijzing via taxatiemarkt te .....
   d.d. .....
2. gekocht op aankoopvergunning no. .....
3. uitgeleend/verhuurd op uitleen/verhuurvergunning
   No. ..... (Geldig tot .....)

De Provinciale Voedselcommissaris voor .....

(Handteekening): .....

Identiteitskaart van een paard van D.J. Brouwer.

F. Kool van de Arina Hoeve had begin najaar 1944 vier paarden, waarvan er voor de zekerheid twee bij zijn zoon A. Kool (Dries) waren gestald. Dries Kool woonde toen in een huis aan de overkant van de weg en de paarden stonden in een kleine schuur achter het huis. De stal was zo klein, dat hij nog net achter de paarden kon lopen. Met een mand moest de stal worden uitgemest, want voor een kruiwagen was het te smal. De paarden waren als het ware ondergedoken en zijn daarom ook niet op de keuring geweest. De twee andere paarden van F. Kool bleven op de Arina Hoeve.

Behalve deze officiële vordering werden, zoals reeds verteld, ook wel incidenteel paarden gevorderd. De volgende drie gebeurtenissen geven daarvan een goed beeld.

De broer van A. (Dries) Kool, Anton Frederik Kool, met als roepnaam Toon, was eind december 1944 op een keer aan het bieten rijden bij een boer twee boerderijen verderop. Hij moest de bieten vanaf de kuil op een elders gelegen stuk land van die boer naar zijn boerderij brengen.

De Duitsers hadden waarschijnlijk gezien dat met paard en wagen bieten werden vervoerd en in naam van de Ortskommandant te Schoonrewoerd vorderden ze ‘s avonds het paard van F. Kool. Met dit paard en een boerenwagen moesten evacué’s vanaf het station te Leerdam worden gehaald. Nu had Kool nog een tweede paard op de Arina hoeve. (De andere twee stonden in de kleine schuur bij zijn zoon A. Kool) Het tweede paard leed echter aan droes. Kool bedacht een plan. Hij zou dit paard verwisselen met het gezonde paard. Zoon Dries Kool ging naar de Ortskommandant om hem te waarschuwen dat het paard te ziek was om naar Leerdam te gaan, maar dat haalde niets uit. Dus daarmee werden door Kool toch de evacué’s opgehaald. De volgende dag lag het paard dood in de stal. Kool had nu nog maar één paard op de Arina Hoeve, maar dat was gezond. Of er voor het overleden paard nog een vergoeding is gegeven, vermeldt de historie niet.
Vrij kort na het rijden van de evacué’s hadden Duitsers, die waarschijnlijk gelegerd waren in Lexmond, van Kool het overgebleven paard gevorderd en waren daarmee naar Helsdingen gegaan. Daar werd het paard gestald bij een boer. Zoon Dries Kool is daarna op hoge poten naar de Ortskommandant te Schoonrewoerd gegaan. Dit was een schappelijk en eerlijk man. Hij was in zijn burgerleven ook boer geweest en begreep hoe moeilijk de situatie voor een boer was. Hij liet meteen de schuldigen halen en gaf ze, in het bijzijn van Kool, een stevige uitbrander. Het paard was daarna in de kortst mogelijke tijd weer terug bij Kool. Als dank heeft Kool de Ortskommandant een kaas gegeven.
Op een andere keer kwamen Duitsers op het erf die een paard wilden hebben. Nu had Kool wel een paar paarden achter in de wei lopen en dat hadden de Duitsers gezien, maar die wilde Kool niet geven. Hij verzon iets anders. De buurman had een paard dat ‘lange tenen’ (niet bijgekapte hoeven) had en zo stijf als een boom was. Kool stuurde niet zijn zoon Dries (die was waarschijnlijk te brutaal) maar zijn zoon Toon naar de buurman. Dries stuurde hij naar achter, naar het kippenhok. Kool dacht dat ze het paard toch niet zouden vorderen, omdat het te slecht was. Hij wilde het paard van de buurman dus alleen maar even lenen om het door de Duitsers af te laten keuren. De buurman wilde eerst niet meewerken, maar toen Toon Kool hem beloofde dat hij dan een paard van Kool in bruikleen

zou krijgen, deed hij toch maar mee. Het was toen wel even schrikken toen de Duitsers het paard toch mee wilden nemen.
De Duitsers wilden van Kool ook een boerenwagen hebben. Die hadden ze intussen op het erf klaar gezet. Het was een wagen met een kromme dissel, maar daar konden de Duitsers niet mee uit de voeten. Het besturen van een wagen met een kromme dissel gaat heel anders dan één met een gewone dissel met een dubbele boom. De Duitsers liepen met paard en wagen nog de heul (brug over de wetering) over, maar hadden toen al gauw door dat het niets werd. Ze namen de wagen toen maar niet mee. Ook het paard wilden ze niet meer hebben. Bij een andere boer bij de Blauwbijl vorderden ze toen een Russische hit.

Hooi werd ook gevorderd
De Duitsers vorderden in oktober/november 1944 via de burgemeester en de gemeentesecretaris ook een bepaald gewicht hooi van de Heicopse boeren. De gemeente zorgde ervoor dat elke boer naar draagkracht zijn deel leverde. Op die manier werd de pijn zo eerlijk mogelijk over alle boeren verdeeld.
Het hooi moest worden afgeleverd aan de hooipers te Schoonrewoerd of Schaik. Bij Kool ging dat niet goed. Hij ging met een volgeladen boerenwagen op pad. Nu bestond de verharding van de Boeicopseweg in die tijd alleen uit een paardenpad van klinkers op het midden van de rijbaan. Dat klinkerpad stak ongeveer 10 cm boven de rest van de weg uit. De wagen reed met de twee linkerwielen op dit klinkerpad en toen één wiel eraf reed, brak een rong (=pen) af. (Met een rong zat een zijkant van de wagen, leer genoemd, vast aan de hoge voor- en achterkant van de wagen, die stellingen werden genoemd.) Door het breken van de rong verzakte de leer. Halverwege Boeicop hebben Dries en Toon Kool de lading nog rechtgetrokken, maar de oorzaak was daarmee niet verholpen. Bij de scherpe bocht bij Blauwbijl viel de lading hooi toen naar beneden en moest weer moeizaam worden opgeladen.

Melk halen bij de boeren
Vanaf ongeveer 1943 haalden veel mensen melk bij de boeren. Dat waren niet alleen mensen uit Hei- en Boeicop, maar ook van de omliggende plaatsen, vooral uit Vianen en Leerdam. Iedere boer had

zo zijn vaste klanten, die regelmatig terugkwamen. In mindere mate werd kaas en boter gehaald. Er werd gewoon betaald of ook wel geruild.
Er waren slechts enkele boeren die misbruik maakten van de benarde voedsel-situatie en hoge prijzen vroegen of hun producten ruilden tegen spullen van te hoge waarde. Het merendeel van de boeren in Hei- en Boeicop was goedgeefs of verkocht hun waren tegen niet al te hoge prijzen. Daar werd natuurlijk ook wel misbruik van gemaakt. Zo waren er twee Vianezen die elke dag naar Hei- en Boeicop kwamen om daar melk en andere zuivelproducten te halen. Ze hadden zo hun vaste adresjes en haalden aardig wat op. Op een dag hadden ze maar liefst zeventien flessen melk op de Zwaanskuikenbrug neergezet voor verder transport naar Vianen. Dat was natuurlijk te veel voor 2 à 3 gezinnen. Waarschijnlijk werd de melk in Vianen voor een hoge prijs verkocht. Dat was een leuke handel, maar was niet de bedoeling van de vrijgevige boeren. De handel van beide Vianezen zal na dit voorval wel snel zijn opgedroogd.
In het laatste oorlogsjaar, toen het begon te knijpen, deelde Kool elke dag ongeveer een bus melk uit aan mensen die uit Leerdam en andere plaatsen kwamen. Aanvankelijk kreeg ieder een liter melk. Het uitdelen vond plaats in de deur van de hooiberg. Er waren ‘klanten’ die om de vier dagen kwamen, maar ook wel die elke dag kwamen. Er waren boeren die hun vaste klanten soms wat te drinken of te eten aanboden, zodat ze niet met een lege maag terug hoefden.
Er kwamen echter steeds meer mensen melk halen. Om zoveel mogelijk mensen te kunnen helpen, werd toen maar een halve liter per man gegeven. Een paar ‘oude klanten’ gingen daarop tekeer, omdat ze minder kregen en moesten delen met anderen, waarop Kool zei: ‘Weg wezen jullie, en gauw!’ en ze kregen niets meer.

Hongertochten

In de hongerwinter kwamen veel mensen van over de Lek, maar ook uit Rotterdam en verder en uit het oosten naar Hei- en Boeicop om eten te halen. Soms hadden ze een fiets op houten of harde rubber banden bij zich of een kinder- of ander soort wagen, maar vaak moesten ze ook alles wat ze bij elkaar scharrelden gewoon dragen in

een tas. Deze mensen wilden meestal geen melk hebben, omdat die slecht over een lange afstand te vervoeren en goed te houden was. Kaasjes waren favoriet, maar ook aardappels en groenten hadden ze graag.

Deze vrouw is kennelijk niet voor niets op pad geweest. Met haar fiets zonder banden zal het een hele opgaaf zijn geweest thuis te komen met haar vracht.

Mensen die wat later op de dag bij een boer aanklopten, vroegen vaak om een slaapplaats. Aanvankelijk waren er boeren die ze in huis in een bed lieten slapen. Dat was ook het geval bij W. de Jong, maar nadat een bed was bevuild, mochten ze alleen in het hooi overnachten. Dat was later bij alle boeren gebruikelijk, omdat je nooit wist wat voor mensen je in huis haalde.

Er kwamen nieuwe onderduikers bij

Na de onderduikers die in het vierde oorlogsjaar zijn beschreven, kwamen er in het vijfde oorlogsjaar, nog enkele bij.

In Vianen, aan de Autenase kade, stond een oud huisje dat in de volksmond 'het bunsumnest' werd genoemd. Hierin woonde de familie Ruitenbeek en bij hen was een jood ondergedoken. Deze man zocht in de zomer van 1944 een onderduikadres voor zijn broer met vrouw en (schoon)moeder. Voor deze drie personen was onderdak gevonden bij het gezin van Teunis Hol aan de Achterkade. Toen mevrouw Hol in verwachting raakte en er ruimte moest komen voor de baby, werd huisvesting voor de drie joden moeilijk. De overbuurman, weduwnaar Jan Middag, die woonde op Achterkade 21, in het voorste gedeelte van de oude dubbele woning, ontfermde zich over deze drie mensen. Voor het geval van nood was onder de vloer een vluchtweg gemaakt, maar daar hebben de joden gelukkig nooit gebruik van hoeven maken. De vrouwen vertoonden zich zelden buiten, maar de man wel. Om niet op te vallen had hij zijn gitzwarte haar geheel grijs geverfd en iedereen kende hem zo. Pas na de oorlog werd bekend dat dit zijn echte haarkleur niet was.

De drie joden verbleven een enkele maal ook bij het echtpaar Van Haarlem, dat op Achterkade 25 woonde en buren waren van Middag. Die hadden reeds hun neef als onderduiker in huis.

Na de bevrijding zijn ze met paard(hit) en wagen van de familie De Gans weggebracht naar een huis aan de Linge, gelegen onder de gemeente Beesd. Vermoedelijk was dat oorspronkelijk ook hun woonplaats.

Een bijzondere onderduiker was de Rotterdammer Thijs Visser. Hij was tijdelijk ondergedoken bij Willem Kool, Hei- en Boeicopseweg 122. Hij was een zogenaamde 'line-crosser', dat wil zeggen dat hij van bezet gebied naar het reeds bevrijde zuiden ging. Die gevaarlijke oversteek werd via de Biesbosch gedaan. Deze route nam hij ook in omgekeerde richting om een spionage-opdracht uit te voeren. Op doorreis deed hij ook Hei- en Boeicop aan, overnachtte weer bij Willem Kool en heeft toen nog met J.P. de Leeuw gesproken. Hij heeft de oorlog overleefd.

Na de bevrijding kwamen de onderduikers weer boven water en de niet-Heicoppers vertrokken weer.

Het moge dan zijn dat er relatief weinig onderduikers in Hei- en

Boeicop waren ondergebracht, maar vooral de twee Joden, de gezochte politieman, de SS-er en de line-crosser waren voor de Duitsers 'vette vissen'. Zouden ze zijn ontdekt, dan zou dat hun dood hebben betekend en waarschijnlijk ook van hen die ze onderdak verleenden.

Een verklikker in Hei- en Boeicop

Door de controleurs van het Schoonrewoerdse kantoor van het Bureau Voedsel Voorziening in Oorlogstijd (VVO) werden maandelijks bij de veehouders controles gehouden. Er werd bijgehouden hoe groot hun veestapel was en hoeveel melk, kaas en andere zuivelproducten zij produceerden. Ook de geschatte productie van aardappelen lag vast. Hierdoor bleef er weinig ruimte over om die producten buiten de vaste markt om te verkopen, te ruilen of weg te geven.

Zo kreeg ook veehouder D.J. Brouwer op een goede dag bezoek van een controleur van het VVO om zijn veestapel te controleren. Na zijn vertrek ruilde Brouwer met een oom een kuis (=vrouwelijk) kalf met een stierkalf, simpelweg omdat dit voor zijn bedrijfsvoering beter uitkwam. Tot Brouwers verbazing kwam de controleur de volgende dag opnieuw om zijn vee te tellen. Het aantal klopte echter, dus was er niets aan de hand. De controleur, die Schaap heette, wilde niet zeggen waarom hij was teruggekomen. Later heeft een collega van hem verteld dat iemand een briefje bij Schaap door de brievenbus had gedaan, waarin werd verteld dat er bij Brouwer iets niet in den haak was. Schaap moest toen wel actie ondernemen. Het is niet bekend wie het briefje heeft geschreven en bezorgd of laten bezorgen, maar het kan niet anders of het is iemand uit de buurt geweest die een kalf op het erf heeft zien vervoeren. Hij moet daarna naar Leerdam zijn geweest, waarschijnlijk op de fiets, want ander vervoer was er niet. Deze ervaring gaf geen prettig gevoel in een gemeente waar men veel van elkaar wist.

Op een dag kwamen 4 à 5 controleurs (niet van de VVO) op het erf en betichtten D.J. Brouwer en zijn vrouw ervan kleine kaasjes zwart en tegen woekerprijzen te verkopen. Ze wisten zelfs te vertellen dat de familie Brouwer een kaasje van 2½ kg zwart had verkocht. De controleurs hadden in zoverre gelijk, dat illegaal was verkocht, maar van woekerprijzen was geen sprake. Het omgekeerde was het geval.

Het kaasje van ca. 2½ kg was namelijk verkocht voor de prijs die normaal voor 1 kg werd gerekend, dus van zwarte prijzen was totaal geen sprake. Hoe de controleurs aan hun wijsheid kwamen, is niet bekend, maar een verband met het voorgaande voorval valt niet uit te sluiten.

Noodslachtingen

Zelfverzorgend waren boeren die zelf veeteelt en/of landbouw bedreven. Zij kwamen niets of weinig tekort, maar anderen moesten het met een steeds kariger wordend rantsoen doen. Een noodslachting was voor deze mensen een feest. Maar niet alle noodslachtingen leidden daartoe, zoals het volgende bericht van 4 november 1944 bewijst. *De veehouder De J. alhier kwam tot de ontdekking dat een zijner varkens niet geheel in orde was. Met het oog op de voedselvoorziening liet De J. het varken direct afmaken en daarna deed hij langs den gebruikelijken weg aangifte. Toen hij echter den volgenden morgen naar zijn keu wilde gaan kijken, bleek het beest spoorloos verdwenen te zijn, zoodat aangenomen werd dat langvingers het hadden meegenomen. De politie stelde een onderzoek in.*

Twee weken later was het echter raak. *Een koe van de veehouder De W. alhier, die in nood was geslacht, werd voor de consumptie goedgekeurd en onder de inwoners uitgepond, wat voor allen een mooi buitenkansje beteekende*[5].

Het ging goed met de kerk

Het kerkbezoek was almaar toegenomen waardoor een gebrek aan zitplaatsen ontstond. Men huurde toen nog plaatsen in de kerk, met het gevolg dat sommige plaatsen leeg bleven wanneer de huurder niet in de kerkdienst verscheen. In 1941 werd deze misstand veranderd. Boven de consistoriedeur werd een rood lampje aangebracht, dat drie minuten voor aanvang van de dienst ging branden en betekende dat alle open plaatsen vanaf dat moment vrij waren.

In de loop der tijd kwam men steeds meer plaatsen tekort, zodat men naar een oplossing begon te zoeken om het aantal zitplaatsen uit te breiden. Dit werd gevonden door het orgel achteruit te zetten tot achter het houten schot. Zo kwamen er in de tweede helft van 1944 vijftig zitplaatsen op de galerij bij, die ook werden verhuurd. Armer

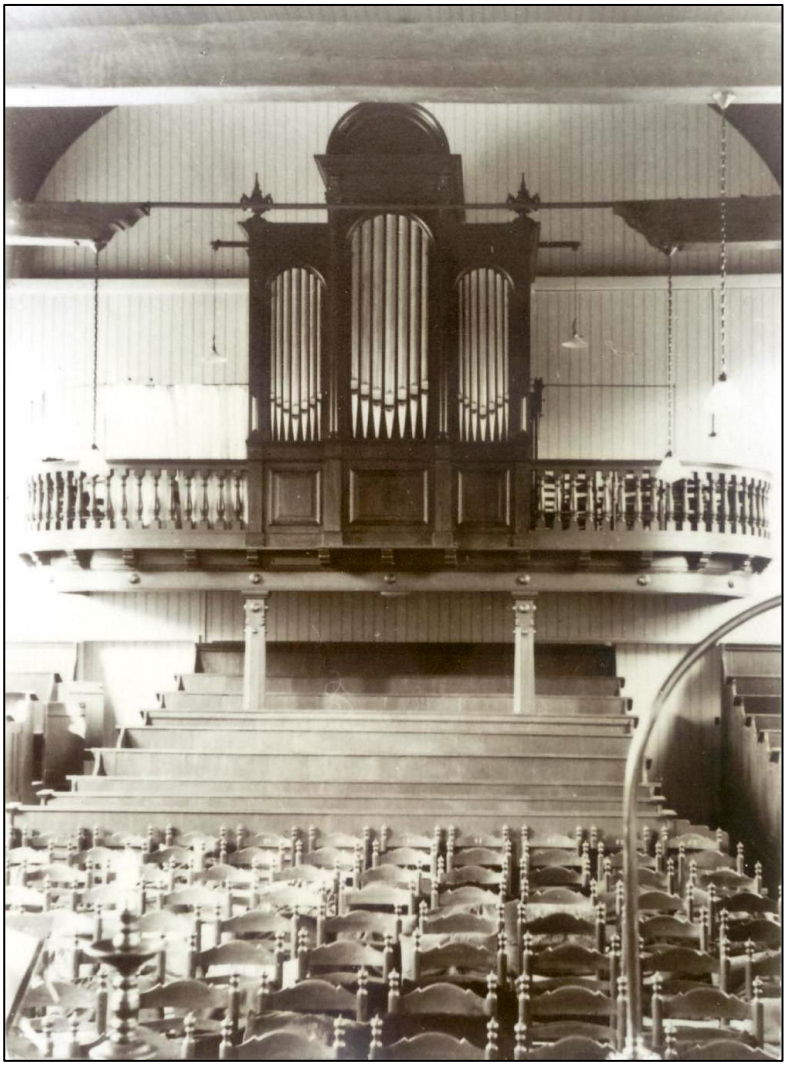

Het orgel is hier nog niet naar achter verplaatst. De foto is genomen tussen 1941 en 1944.

zal de kerk van deze wijziging niet zijn geworden.
Niet alleen het kerkbezoek was gestegen, ook de collecten. Zo werd eind augustus 1944 in de kerk gecollecteerd voor de inwendige

zending op Gereformeerde grondslag, wat f 243,55 opbracht. Wel een heel verschil met de opbrengst van de Winterhulp-collecten van enkele jaren eerder[6].

Kolen en brandhout

De Rijskade, die in het bezit was van de diaconie.

Brandstoffen waren eind 1944 zeer schaars geworden, ook in Hei- en Boeicop. De diaconie nam daarom eind november 1944 het lofwaardige besluit om *aan hen, die daarvoor in aanmerking kwamen, voor een billijke prijs boomen te verkoopen. Velen hebben van dit aanbod gretig gebruik gemaakt.* De bomen werden gerooid door Job Burggraaff, zijn vader en oom. Ze werden in stukken van ongeveer twee meter lengte gezaagd en door Luc Hol naar de afnemers gereden. Die moesten ze verder maar kleiner maken. Voor de bomen werd vijf tot acht gulden per stuk gevraagd.
Of het dezelfde bomen betrof is niet bekend, maar juist rond die tijd was de arbeider L. aan het bomen vlotten in de polder Heicop en viel daarbij in het water. Hij was gelukkig niet alleen, en werd spoedig uit het water gehaald.

Een nog kouder bad kreeg mej. V. uit Lexmond. Zij was met haar broer F.B., die in Hei- en Boeicop woonde, op de achterwetering van de polder Heicop bezig een slee, beladen met een vracht hout, voort te duwen, terwijl haar broer de slee trok. Op een gegeven moment viel hij, waardoor het ijs scheurde en de slee met het meisje door het ijs zakte. Doordat het ijs geregeld afbrokkelde, kon zij zich niet op het droge werken, maar gelukkig waren een paar anderen in de buurt die haar eruit haalden. Haar broer had een paar ribben gebroken zodat de dokter eraan te pas moest komen[7].

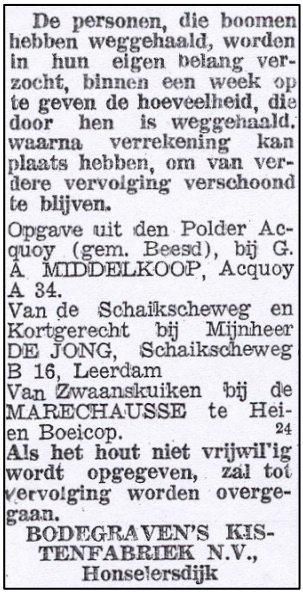
De personen, die boomen hebben weggehaald, worden in hun eigen belang verzocht, binnen een week op te geven de hoeveelheid, die door hen is weggehaald, waarna verrekening kan plaats hebben, om van verdere vervolging verschoond te blijven.

Opgave uit den Polder Acquoy (gem. Beesd), bij G. A. MIDDELKOOP, Acquoy A 34.
Van de Schaikscheweg en Kortgerecht bij Mijnheer DE JONG, Schaikscheweg B 16, Leerdam
Van Zwaanskuiken bij de MARECHAUSSE te Hei- en Boeicop. 24

Als het hout niet vrijwil'ig wordt opgegeven, zal tot vervolging worden overgegaan.

BODEGRAVEN'S KISTENFABRIEK N.V.,
Honselersdijk

Per advertentie werd gedreigd met vervolging wanneer de personen, die illegaal bomen hadden gekapt, zich niet zouden melden.

Geen elektriciteit meer

Elektriciteit was ook al schaars geworden. Alleen wanneer men een vergunning had, mocht men elektriciteit afnemen. De andere percelen werden afgesloten. Door kolengebrek werden door het Gemeentelijk Energiebedrijf Dordrecht (GEBD), die de elektrische stroom leverde, stroomloze uren ingevoerd. Van 3,30 tot 17,30 uur werd geen stroom meer geleverd en de rantsoenen werden tot 30% verminderd. Doordat de Duitsers de zes turbogeneratoren van de centrale te Dordrecht naar Duitsland wilden afvoeren, werd op 20 november 1944 de levering van elektriciteit geheel stopgezet. Reeds in 1942 was er een koppeling gemaakt tussen de elektriciteitsnetten van Dordrecht en Rotterdam, waardoor het mogelijk bleef om belangrijke industrieën, ziekenhuizen, bakkers, Duitse instellingen en onderkomens, toch te voorzien van stroom.
De volgende tabel geeft een overzicht van de geleverde elektriciteit[8].

Jaar	**Totaal geleverde kWh**
1939	13.582
1940	12.019

1941	14.462
1942	40.554
1943	47.602
1944	54.405
1945	77.748
1946	48.555

Uit deze officiële opgave van het GEBD blijkt dat vanaf 1942 ineens veel meer stroom werd afgenomen, met als topjaren 1944 en 1945. Hiervoor is nog geen verklaring gevonden. Gewone burgers hadden vaak geen elektriciteit, dus eerder zou een drastische afname zijn verwacht.
De boeren hadden in elk geval geen elektriciteit meer. Met een paar stormlantaarns moest men toen in de stal gaan melken en het overige werk doen. Ook voor de paardenstal en andere ruimten waren lantaarns nodig. Petroleum was toen nog wel te koop, maar men moest dan wel bonnen hebben en die kreeg niet iedereen. De boeren kregen daar wel voldoende bonnen voor.
Er werd ook gesjoemeld met de petroleum. Volgens zeggen was er in Zijderveld een olieboer die de kruikjes half vulde met petroleum en ze op de Bolgerijenseweg in de sloot afvulde met water.

Er werd heel wat gestolen
Eind oktober werd bij de veehandelaar C.de J. een schaap in het weiland gedood en daarna meegenomen. Een paar dagen daarna werden een aantal kippen vermist.
Begin december 1944 verdwenen bij de arbeider De B. een paar konijnen en eind december bij veehouder B. een schaap en bij veehouder De J. maar liefst drie schapen.
Eind december 1944 miste de koopman V. op een morgen twee schapen in de wei en daarna kwam hij tot de ontdekking dat ook zijn kuil, waarin 12 hl aardappelen lagen opgeslagen, was leeggehaald.
Behalve etenswaren werden er ook brandstoffen gestolen. Begin 1944 gebeurde dat ’s nachts uit de machinekamer van het gemaal van de polder Neder-Heicop, waar Den B. machinist was. Diezelfde nacht werd olie gestolen uit de machinekamer van machinist K. Uit een politieonderzoek bleek dat de buit met een vaartuig was vervoerd en in Vreeswijk was opgespoord[9].

Ook bij de boeren werd het minder
De boeren moesten het ook wat minder aan doen. Door ruiling konden ze nog wel kleding, koffie, thee, tabak, brandstof en andere gewilde goederen op de kop tikken, maar ook dat werd minder. Na Dolle Dinsdag, 5 september 1944, kwamen steeds meer mensen uit andere streken bij de boeren om eten vragen.
Klompen waren ook bijna niet meer te koop. Alleen door ruilen tegen kaas, boter, graan enz. kon men nog aan klompen komen. Bestaande klompen werden daarom zo lang mogelijk gedragen. Kapotte kappen werden gerepareerd door er een stalen bandje omheen te zetten en door de zolen te voorzien van een rubberen of leren zool, werd de levensduur verlengd.

Hoog water in de polder
Midden december 1944 stond het water in de polders hoog door de vele regens en de hoge rivierstand. Gehele landerijen stonden blank en het water stond reeds in sommige laagstaande woningen. Ze waren nog niet ontruimd, maar bij nog hoger water zou dat wel moeten. Een aan de weg gelegen woning kon slechts met behulp van een schouw worden bereikt, omdat de toegangsweg geheel onder water stond.
Rond de jaarwisseling begon het water in de rivieren en het Merwedekanaal te zakken en konden de polders worden bemalen. Daarvoor was slechts één elektrisch gemaal beschikbaar. Eerst kwam de polder Heicop aan de beurt en daarna de polder Boeicop. Pas daarna zou de Viaanse polder Bolgarijen worden bemalen. Ook de hoekmolen maalde bij voldoende wind lustig mee[10].

Veel evacués in Hei- en Boeicop
Op 13 december 1944 kreeg de bevolking van Tiel en omgeving het bevel dat voor 28 december de bevolking de streek moest hebben verlaten. Er kwam een grote stroom vluchtelingen op gang, waarvan er, op last van hogerhand, een aantal ook in Hei- en Boeicop moest worden ondergebracht. Op 23 december kwam de stoet aan. De meesten werden gehuisvest bij de zogenaamde zelfverzorgers, omdat die geacht werden het meeste eten beschikbaar te hebben. In totaal kwamen 206 evacués naar Hei- en Boeicop. De meesten (164) kwamen uit Tiel. De anderen kwamen uit Dodewaard (10), Echteld

(3), 's-Hertogenbosch (4), Kerk Avezaath (15), Leerdam (1), Ochten (8) en Oosterbeek (1). Het was een ware invasie[11].

Verzet en illegale bladen

Van georganiseerd verzet of verzets-acties in Hei- en Boeicop is gedurende de gehele oorlog niets bekend. Ook niet over verspreiding van illegale bladen.

Met dank aan:
Dhr. G.C. Brouwer
Mevr. A.C. Brouwer-Middelkoop †
Dhr. J. Burggraaff
Dhr. D. de Jong
Mevr. M.E. de Jong-de Jong
Dhr. A. Kool
Dhr. J.P. de Leeuw

Bronnen

- Archieven:
  Gemeentearchief Zederik, archief Hei- en Boeicop (GAZ-HB)
  Particulier archief
- Interviews met diverse personen
- Kranten:
  De Teisterbander
- With, Joh. de, *Aangaende den dorpe van Heycop,*
  uitg. D.J.Brouwer/Ver. Hist. Lexmond en Hei- en Boeicop, 2000
- Zijderveld, W. van, *In Lexmond gebeurde niets …….*,
  uitg. auteur, Lexmond, 1995

Noten

1. De Teisterbander 1 en 29 juli 1944
2. De Teisterbander 19 aug. 1944
3. De Teisterbander 17 juni, 8 en 22 juli en 16 sept. 1944
4. De Teisterbander 9, 16 en 30 sept. 1944
5. De Teisterbander 4 en 18 nov. 1944
6. De Teisterbander 12 en 30 aug. 1944; With, *Aengaende,* p. 56
7. De Teisterbander 2 en 9 dec. 1944; 13 jan. 1945
8. De Teisterbander 14 okt. 1944; Zijderveld, *In Lexmond*, p. 142; GEB Dordrecht
9. De Teisterbander 28 okt., 9, 23 en 30 dec. 1944
10. De Teisterbander 16 dec. 1944 en 6 jan. 1945
11. De Teisterbander 30 dec. 1944; GAZ-HB, inv. 10-2

= = = = = = = = = = = = = = = = =

TOEN EN NU

W. van Zijderveld

De Scharperswijkse molen, in 1942 geschilderd door de onderduiker Dirk … aan de hand van een oude foto.

Dit gemaal (links), kwam ervoor in de plaats. Het lijkt een gewoon huis. Rechts het huis van machinist Van Dijk.

8e jaargang nr. 3, augustus 2006

UIT DE 'LEERDAMMER' VAN 70 JAAR GELEDEN

J.L.E. Bassa-de Jong

Hei- en Boeicop

Bericht van 09-07-1936

- Zomerlucht voor staldieren. Bij het mooiste zomerweer moeten vele dieren op den stal blijven. Als het helemaal niet mogelijk is hen op een weide te laten grazen of minstens een paar uur per dag in het vrije veld te laten, dan moet men hen minstens het binnenblijven zoveel mogelijk verlichten. Het getuigt van weinig begrip voor hun onnatuurlijke leven als de staldieren ook in den zomer steeds afgesloten blijven zoals in den winter. Overdag moet men in het warmste jaargetijde minstens open deuren gebruiken. Men kan de houten deuren uit de scharnieren haken, of ook wel die van boven geheel open en met kippengaas voorzien zijn, of die geheel van gaas zijn gemaakt. Het gemak van deze deuren is, dat als men ze eenmaal heeft gemaakt, men er geen omkijken meer naar heeft, want het is alleen een kwestie van verwisselen van de deuren die tijdelijk buiten gebruik zijn, terwijl de staldieren er zeer goed bij gebaat zijn.

Bericht van 18-07-1936

- Kostelooze rijwielbelastingmerken. Belanghebbenden, die van een kosteloos rijwielbelastingmerk gebruik wenschen te maken, zal voor deze gemeente tot het aanvragen daarvan gelegenheid worden gegeven op 23, 28 en 30 Juli 1936, telkens des n.m. van 6.30 tot 8.30. Voorts op 1 Aug. n.m. van 3 tot 5 uur en op 4 Aug. n.m. van 6.30 tot 8.30 uur, in het voormalig Kantongerechtgebouw te Vianen, Voorstraat 56.

Bericht van 28-07-1936

- Met de huisaansluitingen voor het waterleidingbedrijf gaat het niet zoo vlot als werd verwacht. Dit vindt zijn oorzaak daarin, dat bij het baggerwerk door de wetering onder de bodem veel hinder wordt ondervonden van loopzand, wat groote stagnatie met de werkzaamheden teweeg brengt.

Bericht van 18-08-1936

- Vlekziekte. In deze gemeente heerscht in ernstige mate de vlekziekte onder de varkens. Blijkens de verklaring van den Dierenarts, de heer H.H. van den Brink te Vianen, die deze ziekte tracht te bestrijden door inspuiting, is deze ziekte thans van zulk een omvang en ernstige aard, dat deze nog nimmer in zijn veeljarigen praktijk zoo veel serum heeft verbruikt, en blijkt deze zoo gevaarlijke ziekte thans tot bloedvergiftiging over te gaan, terwijl in gewone voorkomende gevallen de ziekte alleen uitwendig tot uiting komt.

Berichten van 22-08-1936

- Een buitenkansje. Toen de leerlingen van de Openb. Lag. School alhier Dinsdag l.l. na genoten vacantie, de school weer zouden bezoeken, bleek dat de intusschen geverfde schoolbanken nog niet geheel droog waren. Dit had tot gevolg, dat de vacantie met een paar dagen werd verlengd, wat voor de jeugd een buitenkansje betekende.
- Bij de deze week gehouden telling van varkens, uitgaande van de Crisis Varkenscentrale, bleken in onze gemeente totaal 857 varkens aanwezig, waaronder 143 biggen, 22 zeugen en 1 beer.
- De nachtschuit in. De straatverlichting die gedurende de lange zomeravonden niet is gebruikt, is deze week weer in gebruik gesteld.

Bericht van 17-09-1936

- Naar men verneemt zal binnen afzienbaren tijd de bovengrondsche telefoonverbinding, langs het z.g.n. Benedeneinde door een ondergrondschen kabel worden vervangen, waarvoor de noodige opmetingen reeds zijn verricht.

Bericht van 24-09-1936

- Brandspuit probeeren. De afgeloopen week heeft onder leiding van den opperbrandmeester en in tegenwoordigheid van het gemeentebestuur, alsmede de brandmeesters, een oefening plaats gehad met de motorbrandspuit. Zoodra de spuit op de plaats van bestemming was gearriveerd en het materiaal in gereedheid was gebracht, werd onmiddellijk met een tweetal stralen volop water gegeven. Jammer was, dat bij een herhaalde proef de motor weigerde, en niet zoo vlug de oorzaak daarvan kon

worden opgespoord. Toen dit eenmaal gevonden was, werkte de spuit weer uitstekend, en werd bewezen, dat het oefenen met den motor zijn nuttigen kant heeft.

Lexmond

Bericht van 11-07-1936

- Opening Waterleiding. Zoals bekend zal op Donderdag 16 Juli de waterleiding van de Drinkwatervoorziening "De Alblasserwaard en Vijfheerenlanden" officieel in gebruik worden genomen. Onder de verschillende uitgenodigde gasten behoort ook Zijne Excell. Minister van Staat, Comm. der Koningin voor Zuid-Holland, Jhr. Van Karnebeek. Door de kinderen der beide scholen alhier zal een eenvoudige zanghulde worden aangeboden.

Bericht van 23-07-1936

- Nachtelijk bad. Zaterdagnacht bevond zich onze dorpsgenoot J. v.d. M. op zijn rijwiel in het buurtschap Lakerveld, toen vermoedelijk de slaap hem overmeesterde en hij in de wetering reed. Met eenige hulp wist hij weer op den begane grond te komen, teneinde thuis schoone kleeren (wellicht voor de tweede maal dien dag) aan te trekken.

Bericht van 28-07-1936

- Dr. P. Bon†. Nadat hij Vrijdagavond door een beroerte is getroffen, overleed j.l. Zaterdag, in den ouderdom van bijna 71 jaar, Dr. P. Bon, rustend arts, thans wonende te 's-Gravenhage. Toen het overlijden van Dr. Bon hier Zondag bekend werd, heeft dit zeer velen ontroerd. Met groote toewijding heeft Dr. Bon in deze gemeente ongeveer 37 jaren zijn practijk uitgeoefend en toen hij 2 ½ jaar gelden zijn practijk neerlegde, genoot hij nog zulk een goede gezondheid, dat hij dit niet behoefde te doen wegens ouderdomsmoeilijkheden.

Bericht van 24-08-1936

- Wandelsport. Onze dorpsgenoot de heer D. van Bezooijen heeft mede deelgenomen aan de Vierdaagsche. Door hem is 160 K.M. afgelegd, waarvoor hij deswege met een medaille is vereerd.

= = = = = = = = = = = = = = = = =

LAKERVELD
VAN PAARD TOT TRACTOR EN NOG VEEL MEER PAARDEN

P. de Pater

Voorwoord

Ik weet dat ik met een verhaal over de ontwikkelingen in de landbouw talloze platgetreden paden aan het bewandelen ben. Hoeveel boeken zijn er niet geschreven over dit onderwerp? Hoeveel lezingen worden er gegeven over dit onderwerp? Hoeveel organisaties zijn er niet actief op dit gebied? Toch wil ik proberen er een Lakerveldse, en een persoonlijke draai aan te geven.

Inleiding

Wie zich tegenwoordig in onze buurtschappen Achthoven, Kortenhoeven en Lakerveld begeeft, kan tot de ontdekking komen dat er veel paarden rondlopen. Deze paarden hebben geen functie meer in de landbouw, of het vervoer. Maar zijn slechts aanwezig als hobby-paarden; voor de dressuur, het springen, het rijden met een koets en als speelgoed voor de kinderen. En bovendien als geldbron voor het weiden van deze dieren, voor al die eigenaren, die niet over grond of stalruimte beschikken. De Lexmonder Bas Rietveld heeft met dit laatste in 2003 het televisieprogramma ‘De Rijdende Rechter’ van de NCRV gehaald. Een Lakerveldse boer haalde er in het recente verleden ‘de zittende rechter’ mee, maar dit kwam omdat hij met de aan hem toevertrouwde paarden iets minder zorgvuldig omging dan Bas Rietveld. Sterker nog: hij dacht een overleden paard in onderdelen spoorloos te laten verdwijnen. Nieuwsgierig? Het betrof de Lakervelder W.v.D. (Heeft geen familie in onze regio overigens.) Onze laatste gemeenteagent, de heer Ippel zou deze gebeurtenis nooit meer vergeten, mijn vader trouwens ook niet. Hun optreden in deze zaak was even laconiek, als knap. Mijn vader heeft ooit veel voorwerpen achter zijn trekker gehangen; maar het achterbeen van een paard moet toch een bijzondere zijn geweest.

Geschiedenis
Hierbij een foto uit het Lakerveld van 2006. Dit soort koppels was vroeger ondenkbaar.

Op 19 december 1828 maakte de burgemeester der gemeente Lexmond, Achthoven en Lakerveld, de heer E. J. Mecima een inventarisatie van de in de gemeente beschikbare paarden, en boerenwagens. Hij stelde deze lijst niet samen, omdat hij zo gehecht was aan deze dieren, maar in opdracht van het Koninkrijk der Nederlanden. Koning Willem I wilde graag weten over welke paarden hij in het geval van oorlog kon beschikken. Paardenvordering, zoals door de Duitsers in hun kansloze situatie in de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, is van alle eeuwen. De heer E. J. Mecima kwam tot de volgende opsomming:

Namen Lakerveld	**Paarden**	**Boerenwagens**
Cornelis Gerritse Donk	1	1
Willem Uit den Bogaart	1	1
Klaas van Sessen	1	1
Peeter van Sessen	2	1
De weduwe Mees de Jong	2	1

Cornelis Heikoop	1	1
Gerrit den Hertog	2	1
Willem Tukker	1	1
De weduwe Herme de Jong	1	1
Chris de Jong	1	1
Nijs van Toor	3	2
Arie Boovenkerk	2	1
Jan Buijsert	2	2
Andries Buijsert	1	1
Arie Verhoef	2	1
Klaas den Nieuwenboer	2	1
Hendrik Bassa	2	1
Roelof Vermeulen	2	1
Hendrik Bassa de Jonge	2	1
Gerrit Westerhoud	2	1
Pieter Middelkoop	2	2
De weduwe Jasper Boogert	2	1

Namen Lexmond en Achthoven	**Paarden**	**Boerenwagens**
Jan den Burger	1	1
Aart van Bentem	3	1
Cornelis van der Stam		1
Hendrik van Dijk	1	1
Dirk van Nek	4	1
Bart Lemmen	3	1
Jan Koop Klijn	3	2
De gebroeders de Vaal	1	
Jan Andries S?ina	2	1
Aart Boef	4	1
Jan Verhoef	3	2
De heer Justius Lammere	1	
Jan Koop van Kanterik??	1	1
Jan Lekkerkerk	3	1
Arie de Groot	3	1
Aart Straaves Klaas Zoon	4	2
Corstiaan Vermeulen	6	2
Roelof Benschup	4	1
De weduwe Arie den Hertog	6	2

Jan Veen	4	2
Willem Kersbergen	5	2
Flooris Bikker	6	2
De gebroeders Veen	4	1
Teunis van Dieren	6	2
De gebroeders de Jong	4	2
De weduwe Teunis van Dieren	6	3
Willem Wansleven	4	2
De weduwe Jackoop de Wild	1	1
Joh. van Iepenburg	1	1
Willem Toom	2	1
Jan de Hoop	3	2
Aart van Veen	5	2
Paulus Versluijs	4	1
Cornelis Goes	4	1
Jan de Ruijter	4	1
Mertijs? Demper	2	1
De weduwe Cornelis van Dooren		1
Lammert Versteeg	3	2
Hendrik Jutfaas	3	1
De gebroeders Klijn	4	2
Dirk de Ridder	1	1
De heer van den Poel	4	1
Totaal:	**173**	**84**

Deze lijst bevat veel interessante informatie. Ik kom weer een aantal Lakerveldse namen tegen, waarover ik eerder geschreven heb: o.a. Nijs van Toor, Arie Boovenkerk, Gerrit Westerhoud. De mensen die over veel paarden beschikten waren de Lexmondse voerlieden, d.w.z. de transportbedrijven in 1828; herkenbaar zijn de namen Boef en De Ruijter. En tevens de Kortenhoevense akkerbouwers die nogal wat paarden nodig hadden: de Bikkers en Van Dierens bijvoorbeeld. Buiten het oogstseizoen werden deze dieren wel verhuurd aan landbouwers, die niet over paarden beschikten, omdat ze deze dieren niet konden betalen. Het aantal paarden in een gemeente was een goede graadmeter voor de economische situatie van de boeren. Dat het de boeren goed ging rond 1850 heb ik al eerder vermeld. Dit blijkt ook uit het aantal paarden in 1853. In dat jaar bezat Lexmond 302 paarden. In

1880 zette zich een landbouwcrisis in. Anno 1886 was het aantal Lexmondse paarden gedaald tot 242. In 1930 beschikte Lexmond nog over 157 paarden. (Dit laatste getal had niet alleen economische, maar ook technische achtergronden: de vrachtwagen had haar intrede gedaan.) (Verder is deze lijst slechts bedoeld om een uitnodiging te doen aan onze lezerskring om verdere gegevens.)

Dat paarden opgenomen zijn in de Lexmondse kerkgeschiedenis, lijkt opmerkelijk, maar is triest. Op 1 januari 1741 schreef de Lexmondse predikant Joachim Frederik Warmvliet het volgende:

Alzoo door den doorbraak van eenige dijken het land onder water staat waarom menschen met hun vee hebben moeten vluchten en alzoo de kerk met paarden en beesten stond opgepropt, waardoor vele graven zijn ingestort. Ja, de kerk gans onteert zoo dat men publieke godsdienst daarin niet heeft kunnen plegen, zoo zijn in het bijzijn van ouderlingen in dit predikantenhuis 15 januari gedoopt Maria Elizabeth, kind van Willem Ramoth en Anna Christina Everts, getuige Willem Ramoth.

Afbeelding uit 2003 van de voormalige pastorie. Door de grote bomen die er vroeger voor de pastorie stonden is er geen goede foto van de pastorie bekend.

Het feit dat de Lexmondse kerk gebruikt werd om vee te stallen is toch wel merkwaardig. Waren de eigenaren van dit vee nu onze ‘vroome voorvaderen’? Jawel, de Lexmondse kerkenraad bestond in 1741 voornamelijk uit grote boeren. Blijkbaar vonden ze de de Mammon (het geld), belangrijker dan God. Hun polderbanken en Bijbels hadden ze ongetwijfeld in veiligheid gebracht. Nu was Lexmond niet de enige gemeente waarin dit plaatsvond; in Hoornaar was het niet anders.

Wat dat betreft zou de integere Lakerveldse familie, de gezusters en gebroeders Boogaard 200 jaar later een beter voorbeeld geven. (Voor alle duidelijkheid, ik bedoel hiermee Janna, Wimpie, Antje, Dries, Paul, en Arie Boogaard.) Ze weigerden, na enige theologische druk van een paar orthodoxe protestanten, die overigens zelf geen vee hadden, om principiële redenen hun koeien in te laten enten tegen T.B.C.. En ze ruimden hun vee op. Daarna zouden ze het wel zien. Ze verhuurden hun land, hielden een aantal paarden, en konden als geen ander met deze dieren omgaan. Toen eens een paard in Lakerveld-Oost, dat uitbesteed was aan de eerder vermelde paardensloper door sloten heen haar weg probeerde te vinden, was er een probleem voor de Lakerveldse boeren. De oplossing werd gevonden, ga naar de Boogaardjes, die zullen het wel weten. Ik weet niet meer of het Dries, Paul of Arie geweest is, maar hij liep naar het beest toe, en deed het moeiteloos een halster om. En bracht het paard terug. Ik heb het zelf met eigen ogen gezien. Zelfs schrijvers van 50 jaar oud beginnen oude herinneringen te krijgen. Even een uitweiding; eind jaren '60 werden veel Lakervelders ziek van de zg. Hong-Kong griep. De Boogaardjes bleken immuun voor deze ziekte. En ze kregen het druk met het melken van de koeien van de zieke boeren. Op een zondagmorgen ging mijn moeder naar hen toe, om te vragen of ze konden melken. Natuurlijk kwamen ze. Ik zou graag een foto van deze zes publiceren; maar die bestaat niet. Met zijn allen op de foto? Zoiets deden de Boogaardjes niet. Daarom hierbij een afbeelding van hun boerderij. (Voor de leden van onze vereniging, die mijn vertellingen volgen, dit waren dus de ‘perenstukjes’; zoals vermeld in mijn verhaal ‘De Boerenboomgaard’.)

Zie foto op de volgende pagina

Lakerveld 137, Fam. Boogaard

Menige Lakerveldse boerderij had een ruimte voor een paard. Ook op mijn woonadres bevond zich zo'n ruimte: wij noemen dit nog steeds de 'perstel' (paardenstal). In alle boeken die ooit over boerderijen geschreven zijn, komt deze ruimte regelmatig terug. Nadat het paard op mijn adres verdwenen was, bleek onze 'perstel' buitengewoon geschikt voor het slachten van een pinkstiertje door de Kanaaldijkse slager Jan Boom. Ik heb dit tot 1976 meegemaakt. Die huisslachtingen zijn inmiddels verboden, en daarmee ging weer een stuk geschiedenis naar de knoppen. Onze 'perstel' en 'slagerij' is inmiddels gevuld met het vismateriaal van mijn neefjes. Ook hier ligt weer een prachtig stuk Lakerveldse geschiedenis blanco: 'de huisslachting'.

De tractor

In de jaren '50 van de vorige eeuw deed de trekker in Lakerveld haar intrede. De eerste boerentrekker in Lakerveld was de Fahr van Willem de Leeuw. Hij woonde op de inmiddels afgegraven 'hocht'. De tweede trekker in Lakerveld was de Farmall Cuub van Gijs van Lomwel. Voor

sommige boeren was die trekker een vooruitgang, één van hen wil ik met name noemen; dit betreft Piet Bor; door een ongeluk met een paard liep hij een handicap op. Hij kocht in 1957 een trekker en kon daar, door zijn technische interesse, als geen ander mee omgaan. Voor een paar andere boeren was die trekker een ramp. Een Lakerveldse boer riep: 'Ho stop' tegen zijn trekker, maar de machine reed gewoon een dwarssloot in.
Een andere boer beschikte over een zeer gewillig paard: het was normaal voor dit beest, dat zijn eigenaar het hek opende. Daarna wandelde het paard door het geopende hek. Toen deze boer overstapte op een trekker, dacht hij dat deze machine in versnelling 1 (lage giering) wel hetzelfde zou doen. Het was niet zo.
Nu had die introductie van de trekker toch iets merkwaardigs in zich. De boeren, die over een rijbewijs voor de auto beschikten, konden over het algemeen goed omgaan met de koppeling, de remmen, de versnellingen en het gaspedaal. Boeren die geen rijbewijs hadden werden even wegwijs gemaakt door de dealers, en daarna rijden maar. Verkocht is verkocht; en zo'n dwarssloot, och. Doordat onze regio in de jaren tot ca. 1970 een vooral agrarisch gebied was, waren een aantal ondernemers actief op de mechaniseringsmarkt. Bekende dealers van trekkers waren:

Naam	**Plaats**	**Merken**
Hamoen	Ameide	Farmall, Cormick, Case
De Ruiter	Meerkerk	Kramer
De Reuver	Hoog-Blokland	Eicher
Schouten	Noordeloos	Deutz
Harrewijn	Giessenburg	Ferguson, Massey Ferguson
Zijderveld	Nieuwland	Güldner
Van Beusekom	IJsselstein	Porsche, Renault
'De Samenwerking'	Giessenburg	Same

De introductie van de trekker in Lakerveld levert een aardige lijst op:

Eigenaar	**Trekker**	**Vermogen**
C.J.P. Boogers	Porsche jr	16 pk
	Güldner sp.	16 pk
T. van der Heiden	Ferguson	28 pk

G. van Bezooijen	Güldner sp.	16 pk
H.C. van Genderen	Deutz 512	20 pk
T. Boote	Eicher	
T.H. de Pater	Güldner sp.	16 pk
G. de Jong	Porsche	30 pk
A. Burggraaf	Farmall D217	16 pk
D. Oskam	Deutz	11 pk
B. van Bezooijen	Porsche jr	16 pk
B. Stek	Normag	14 pk
H. Troost	Same	
G. van Bezooijen	Güldner sp.	16 pk
T. Oskam	Deutz D15	15 pk
C. van Zessen	Güldner Toledo	18 pk
	Hanomag R16	
C. Bassa sr.	Ferguson	28 pk
P. van Iperen	Farmall D217	16 pk
F. Kortlever	Farmall D22	17 pk
P. Bor	Porsche jr	16 pk
J. de Jong	Ferguson	28 pk
J. Kon	Ferguson	28 pk
G. van Lomwel	Farmall Cuub	12 pk
W. de Hoop	Ford SD	17 pk
M. van Dijk	Cormick 423	42 pk
P. Schep	Deutz D20	20 pk
C. van Vuuren	Ferguson	28 pk
P. Bassa	Cormick	
D. de Vor	Ferguson 130	30 pk
B. van Bezooijen	Güldner sp.	16 pk
C. de Jong	Ferguson	28 pk
W. de Leeuw	Fahr	15 pk
F. van Buuren	Porsche	
A. van Dieren	John Deere	30 pk
N. Rietveld	Ursus	35 pk
A. Boogaard	Cormick 633	

Na deze opsomming wordt het tijd voor een aantal illustraties. Ik zou natuurlijk het internet kunnen raadplegen over alle trekkers, maar ik wil Lakervelds materiaal gebruiken. Hierbij drie illustraties, elk met hun eigen verhaal.

1. Op 19 februari 1959 kochten de gebroeders Gerrit en Bas van Bezooijen een Güldner Spessart 16 pk bij de firma van de Vecht en Zijderveld te Nieuwland. Met de firmant van de Vecht wordt de Meerkerkse smid Roel van der Vegt bedoeld.
   Een taalfoutje is snel gemaakt. Roel zou niet lang deel uitmaken van deze firma. Later ging de firma over naar Wim Zijderveld. Maar dit Overname-Bewijs, bestemd voor de dealer, is een mooi stuk Lakerveldse geschiedenis, want deze trekker is nog steeds in bedrijf.

Voor Dealer

Overname-Bewijs

Tractor type: AK Motornummer: 323519/20

Drijfwerknummer: 25640

op onderstaande datum via Güldner – Dealer,

Firma: v.d. Vecht en Zijderveld te Nieuwland

overeenkomstig de voorwaarden en juiste uitvoering, te samen met bedieningsvoorschriften en de garantiepalingen, ontvangen.

De voor bediening en onderhoud geldende voorschriften zijn ter kennis gebracht.

Adres koper: Gebr. G. en B. van Bezooijen, 19 Febr 1959

G. v. Bezooijen

(Handtekening cliënt)

2. Op 14 april 1959 kreeg ik als jochie van ruim twee jaar oud nieuwe buren: Teunis Boote, en zijn vrouw Christien Slagboom. Vanuit Hoog-Blokland bracht ‘Tun’ zijn door de firma ‘De Reuver’ geleverde Eicher mee. Zo'n trekker bleek toch iets moois. En zo moest de hele familie op de foto. Links op de foto Teunis Boote[1]. Voor ‘Tun’ ben ik tot zijn overlijden in 1996 altijd ‘Peetje’ geweest.

Zie foto op de volgende pagina

3. Adres Lakerveld 167; hier valt veel over te vertellen, laat ik het kort houden. Hier woonde ooit een kruidenier, waarvan diens kinderen zich in de suikerbak verstopten. Later werd dit adres de woonplaats van Jan van Dieren, waarover verder meer in dit verhaal.
   Thans woont daar Piet Scherpenzeel. Een groot trekkerkenner. En bovendien was alle jeugd, die interesse had in trekkers, altijd welkom bij hem. Ik denk dat hij bij een aantal jongeren de interesse voor de trekker heeft opgewekt. Hierbij twee van hen spelend met een Farmall Cuub.

De meest beroemde trekkers die ooit door Lakerveld reden, waren ongetwijfeld de door Jan van Dieren bestuurde Cormick WD.9 en zijn Allis Chalmers WD. 45.
Hij was loonwerker, en ook actief in de akkerbouw. Hij beschikte al in de jaren '50 van de vorige eeuw over een voor onze regio revolutionair apparaat: de combine. Tevens introduceerde hij in Lakerveld met zijn New Holland pers 'het pakje hooi'. Jan van Dieren behoort volgens mij bij de legendarische Lakervelders na 1900. Hij hoort thuis in de lijst van o.a.: molenaar Jan van Wijk, diens oom Sjaan van Houwelingen; alias 'Den Domphoorn', de Aaigies, Janna Westerhout van het 'Blommenhuisje', de geschiedeniskenner Gerard Lakerveld, de Lakerveldse humorist Adriaan van Vliet, Kobus Schrijver en vrouw Zwart van café Halfweg; de laatste haalde met de bal gehakt ook een T.V. programma. De criminelen Hendrik van Bezooijen, Teunis de Jong, en een paar van Teunis zijn Lakerveldse 'klanten' laat ik buiten de categorie 'legendarisch'[2]. We gaan terug naar de Lakerveldse landbouw. Pakjes hooi laden bleek voor menige Lakervelder, toch iets anders dan 'hoeklokken draaien' van los hooi op de wagen. En zo tuimelden een paar Lakervelders van een hooiwagen, nadat zij alle pakjes in hetzelfde verband hadden gestapeld. Één van hen was de molenaar Jan van Wijk. Voor hem was hooi laden misschien zoiets als: een boer bij zijn leest, en een schoenmaker bij zijn beest.

De Cormick W.D. 9 (Met hoed Jan van Dieren)

De Allis Chalmers W.D. 45

In de loop der jaren moesten de Lakerveldse boeren meegaan in de ontwikkelende mechanisatie. Steeds snellere werktuigen, en de daarbij behorende trekkers verschenen in het Lakerveldse landschap. Een goed beeld daarvan schetst misschien onderstaande foto uit 1985. Van rechts naar links: de Güldner Spessart uit 1961, de Cormick 383 uit 1977, en de International 585 uit 1985.

Sommige trekkers die in mei 2006 door Lakerveld rijden, zijn van een nog iets ander niveau. Het zijn de pk-geweldenaars van de loonwerkers die voor een deel de boerenarbeid hebben overgenomen. Deze trekkers hebben een vermogen van ver boven de 100 pk. Ze zouden dus moeiteloos zes van die Güldner Spessartjes wegslepen. Ideetje voor een onderdeel van Trekker Trek? Ondertussen aanschouwen steeds meer paarden dit mechanische geweld. Ik denk niet dat een paard over geschiedeniskennis beschikt. Mocht dit wel het geval zijn, dan kan zo'n dier misschien denken: mijn oma stond ooit aan zo'n wagen met 80 pakken hooi te sleuren. Mij gaat het iets beter. Alhoewel, erg zeker ben ik daar soms ook niet van.

Tenslotte: als ik goed geteld heb, was dit mijn vijfentwintigste verhaal in de 'Lek en Huibert Kroniek'. Aan één van mijn belangrijkste bronnen heb ik ooit verteld dat hij mijn verhalen maar als polder journalistiek moest beschouwen. Hij was het daarmee niet helemaal eens. Daarom toch maar even een wetenschappelijk einde na deze vijfentwintig: SCRIPSI QUOD SCRIPSI.

P.S. Hierbij een bekende Lexmonder op de trekker. Boer blijf je beest, en bakker blijf bij je brood, zou je kunnen zeggen. Maar trekker-

liefhebbers zitten in alle lagen van onze bevolking. Paardenhouders met hun liefde voor hun dieren trouwens ook. Al die tochten van oude trekkers en de Vijfheerenlandentocht met paarden door onze regio bevestigen dit. Deze evenementen moeten absoluut in stand gehouden worden. (Een demonstratie van historisch erfgoed.)

Noten

1. Teunis Boote was de allesziende drijver, en 'najager' zoals vermeld in mijn artikel: 'Ze zijn aan het knallen' deel II in de 'Lek en Huibert Kroniek' van mei 2003.
2. Zie mijn artikel 'Criminaliteit' in de 'Lek en Huibert Kroniek' van februari 2004.

Bronnen.

1. Archief Jac. de Jong
2. Piet Scherpenzeel.
3. Diverse Lakervelders.

Redactie:

De rubriek 'Wetenswaardigheden' is door de vakanties van verschillende mensen, niet op tijd gereed gekomen voor dit nummer.
In het volgende nummer, in november, is deze rubriek weer aanwezig.
Denk eens na over voorwerpen die voor deze rubriek in aanmerking komen en laat ons dit weten.

= = = = = = = = = = = = = = = = =

HERKOMST ILLUSTRATIES

Voorpagina	Vlietmolen te Lexmond ca. 1930	SIMAV
Pagina 4	Ordonnantie	H. de With
Pagina 5	Het materiaal van de Blokploeg Uit: Ned. en de 2e WO, p. I-566	W. van Zijderveld
Pagina 10	Identiteitskaart paard	G.C. Brouwer
Pagina 14	Vrouw met fiets zonder banden Uit: Ned. en de 2e WO, p. II-460	W. van Zijderveld
Pagina 18	Orgel	C.W. de With-de Groot
Pagina 19	De Rijskade	C.W. de With-de Groot
Pagina 20	Advertentie illegaal bomen weghalen Uit: De Teisterbander 24 feb. 1945	W. van Zijderveld
Pagina 24	Toen: Scharperswijksemolen	D. van Dijk
Pagina 24	Nu: Gemaal en woonhuis Van Dijk	W. van Zijderveld
Pagina 29	Paarden	S. de Ridder
Pagina 32	Oude pastorie	H. Molenaar
Pagina 34	Lakerveld 137, Fam. Boogaard	S. de Ridder
Pagina 37	Overname bewijs	G. van Bezooijen
Pagina 38	Tractor merk Eicher	C. Boote-Slagboom
Pagina 38	Tractor merk Farmall Cuub	P. Scherpenzeel
Pagina 39	Tractor merk Mc Cormick	K. van Dieren-van Wiggen
Pagina 40	Tractor merk Allis Chalmers	K. van Dieren-van Wiggen
Pagina 40	Drie tractoren	P. de Pater
Pagina 41	H.C. Smits op een tractor	P. Scherpenzeel

Kopij voor het volgende nummer moet voor 15 oktober 2006 worden ingeleverd.

© Overname van artikelen of gedeelte daarvan voor publicatie-doeleinden, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur en/of redactie. Onder voorwaarden van duidelijke bronvermelding en toezending van een exemplaar aan de auteur.

INHOUDSOPGAVE

De resten van Killestein bijna verdwenen	3
Ordonnantie	4
Hei- en Boeicop in de Tweede Wereldoorlog	5 t/m 23
Toen en Nu	24
Uit de ‘Leerdammer’ van 70 jaar geleden	25 t/m 27
Lakerveld, van paard tot tractor etc.	28 t/m 42
Redactie	42
Herkomst illustraties	43